

**Radvilų rūmų muziejuje atidaroma
Bronisłowo Piłsudskio 150 metų gimimo jubiliejaus paroda**

Lietuvos dailės muziejus ir Lenkijos institutas Vilniuje lapkričio 16 d., ketvirtadienį, 18 val. Radvilų rūmų muziejuje (Vilniaus g. 24) atidaro parodą „Bronisław Piłsudski (1866–1918) – etnografas ir muziejininkas“ (veiks iki 2018 m. vasario 25 d.).

2016 m. minint Bronisłowo Piłsudskio 150 metų gimimo jubiliejų, Tatrų Tyto Chałubińskiego muziejus Zakopanėje parengė parodą, skirtą šiam nepaprastam žmogui – tremtiniui, iškiliam mokslininkui, etnografui, tyrėjui ir kankiniui, lietuvių etninės kultūros populiarintojui. Vilnietiškoji parodos versija yra Lenkijos instituto Vilniuje, Lietuvos dailės muziejaus ir Tatrų muziejaus Zakopanėje bendro darbo rezultatas.

B. Piłsudskio amžininkai lietuviai Adomas Varnas, Juozas Purickis ir Martynas Yčas savo prisiminimuose ypač akcentavo nuoširdų Piłsudskio humanizmą, toleranciją ir meilę visų skirtingų kultūrų ir tautybių atstovams. Praėjus šimtui metų nuo jo mirties, simbolinę vertę įgyja 1911 m. B. Piłsudskio išleistame *Giliakų poezijos* veikale įrašyti žodžiai: „Jums, mano brangūs tautiečiai mylimoje Lietuvoje, kurių ilgėjaisi savo jauna, mylinčia širdimi ir kurių vis dar ilgiuosi – po dvidešimt kelių metų, skiriu šį savo darbą.“ Vilniuje atidaroma paroda ir naujai perskaitomi etnografo darbai paliudija jo ištikimybę Tėvynei ir prigimtinę lietuvių kultūrai.

B. Piłsudskis gimė 1866 m. lapkričio 2 d. Lietuvoje, Zalavo dvare, Švenčionių paviete, netoli Pabradės, gausioje dvylikos vaikų šeimoje. Jo tėvo, senos bajorų Giniotų giminės, o iš motinos pusės Bilevičių giminės šaknys – Žemaitijoje. Tuo metu buvo madinga dviguba kilmė: *gente lituanus, natione polonus*. Gal todėl, sielos gilumoje jausdamas dvilypumą, jaunystėje rašė: „Kas esu, lenkas ar lietuvis?“ B. Piłsudskis dažnai mėgdavo prisistatyti lietuviu, žemaičiu, o nuo 1916 m. tapo Ginet-Piłsudski. Jis buvo žmogus su įtvirtinta etnine tapatybe, tuo pat metu ir lietuvis, ir lenkas.

1877 m. sudegus dvarui, Piłsudskių šeima persikėlė į Vilnių. XIX a. pab. augant pasipriešinimui monarchijai, plito anticarinės idėjos, kurios pavergė ir B. Piłsudskį. Vilniuje su jaunesniu broliu Jozefu (būsimu maršalu) įkūrė savišvietos būrelį „Spojnia“, o nuvykęs studijuoti teisės į Sankt Peterburgą, aktyviai įsitraukė į organizacijos „Narodnaja volia“, ketinusios nužudyti carą Aleksandrą III, veiklą. 1887 m. kartu su Lenino broliu B. Piłsudskis Rusijos valdžios buvo nuteistas mirties bausme, kuri vėliau pakeista 15 metų katargos. Tremtyje Ramiojo vandenyno saloje Sachaline, dar vadintoje Katorgininkų sala, susidomėjo vietinių tautų kultūra. Kaip savamokslis mokslininkas tyrinėjo nykstančių genčių – ainų, nivchų (gilakų) ir orokų – gyvenimą, kalbą, papročius, dvasinę kultūrą ir tradicijas. Jo darbai padėjo pamatus svarbiems etnologijos ir kalbotyros tyrimams.

Grįžęs iš tremties į Europą, su pertraukomis gyveno Zakopanėje (1906–1914 m.), tyrinėjo Tatrų kalnų regiono folklorą. Tuo tikslu 1911 m. jis įkūrė Etnologijos tyrimų skyrių prie Tatrų draugijos. Taip pat prisidėjo prie Tatrų Tyto Chałubińskiego muziejaus Zakopanėje kūrimo.

Tačiau kur B. Piłsudskis begyveno, Lietuva, gimtoji žemė, visada buvo jo mintyse. 1912 m. ruošdamas ainų tautos kalbos ir folkloro studiją, jis prisimena: „Nuolat svajodamas apie grįžimą į tėvynę, stengiausi kuo dažniau užmiršti, kad esu tremtinys, <...> atplėštas nuo visko, kas man brangu.“ Neatsitiktinai parašė ir esė apie tai, kas gražiausio ir įspūdingiausio buvo Lietuvoje –

lietuviškus kryžius. Esė 1916 m. prancūzų kalba buvo atspausdinta Šveicarijoje, o 1922 m. lenkų kalba atskira knygele išleista Krokuvoje. Gėrėdamasis kryžių grožiu, dalindamasis savo paties prisiminimais apie iš bobutės ir tetos girdėtą kryžių gelbėjimą nuo sunaikinimo, visą savo kūrinį užbaigia išliedamas susikaupusį ilgėsį tėvynei: „Nelaiminga liaudis nesibaigiančiu persekiojimu engta ir kankinta, su silpstančia drąsa lenkėsi senųjų kryžių papėdėje ir meldė malonės, teisingumo ir laisvės. <...> Nepaisant to, kad didesnė šalies dalis buvo visiškai sunaikinta, lietuvių tauta tiki, jog Didysis karas [I pasaulinis] gražins jiems laisvą tėvynę“. Ta laisvė į Lietuvą atėjo 1918 m., tačiau netrukus, gegužės 17 d., užgeso iškilus mokslininko gyvybė.

Sachaline (Rusija) ir Hokaide (Japonija) jo atminimui pastatyti paminklai, o Lenkijos mokslų akademijos bibliotekoje Krokuvoje kabo jam skirta atminties lenta. Senosiose Zakopanės kapinėse yra simbolinis jo kapas. Tikrieji palaikai ilsisi Les Champeaux kapinėse Montmorence prie Paryžiaus.

Paroda sudaryta iš trijų teminių blokų.

Tremtį Sachaline, visų pirma, B. Piłsudskio susidomėjimą vietinių salos gyventojų kultūra, reprezentuoja jo darytos ainų ir gilakų nuotraukos. Šioje dalyje eksponuojamas šiais laikais surinktų ainų kultūros artefaktų rinkinys ir B. Piłsudskio portretas aino drabužiais, nutapytas 1912 m. dailininko, fotografo, liaudies meno rinkėjo ir puoselėtojo A. Varno ir po daugelio paieškų surastas 2015 m. Beje, paveikslas istorija labai įdomi. Gyvendamas Krokuvoje ir Zakopanėje, B. Piłsudskis bendravo su įvairiais žmonėmis, tarp kurių jam teko sutikti ir A. Varną, J. Puricką, M. Yčą ir kt. A. Varnas prisimena, kad 1912 m. jiems susitikus, B. Piłsudskis papasakojo apie savo gyvenimą Tolimuosiuose Rytuose, nuveiktus darbus, parodė parsivežtus eksponatus. A. Varnas susidomėjo tautiniu ainų kostiumu ir paprašė B. Piłsudskį su juo pozuoti portretui. Portretas tais pačiais metais buvo eksponuotas parodoje Zakopanėje, o 1927 m. Lietuvoje.

Gyvenimą Zakopanėje 1906–1914 m. reprezentuoja archyvų medžiaga bei B. Piłsudskio, žmonių, su kuriais jis dirbo, ir vietų, kuriose lankėsi, nuotraukos. Foną tam sudaro Zakopanės, Tatrų ir kalniečių nuotraukos iš XIX a.–XX a. pradžios, taip pat tautiniai drabužiai ir rankdarbiai iš Podhalės – regiono, tuo metu Piłsudskiui buvusio jo etnologijos tyrimų vieta.

Etnografinė kolekcija, B. Piłsudskio surinkta Tatrų muziejui Podhalėje, Spiše ir Oravoje – Tatrų papėdėje plytinčiuose Lenkijos regionuose – yra ypatinga parodos dalis. Joje eksponuojama 150 etnografinių objektų, B. Piłsudskio dėka papildžiusių Zakopanės muziejų rinkinius.

Parodoje pristatomi eksponatai iš Tatrų Tyto Chałubińskiego muziejaus Zakopanėje, Józefo Piłsudskio muziejaus Sulejuveke, Žorų miesto muziejaus, Lenkijos mokslų akademijos bibliotekos Krokuvoje, Z. ir W. H. Paryškių Tatrų dokumentacijos centro Tatrų nacionaliniame parke ir privačių asmenų rinkinių.

Informacija internete – www.ldm.lt

Informaciją teikia Lenkijos instituto Vilniuje projektų koordinatorius Andrzej Kierulis tel. 85 2660 681.

LDM Ryšių su visuomene skyrius

85 262 18 83, 8 674 94 104